

Els inspectors de primera ensenyança, peça clau del sistema educatiu en la història contemporània d'Espanya

Alba Baiges López

María Teresa López del Castillo. *Historia de la inspección de primera enseñanza en España*. Madrid, Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2013, 595 pàgines.

Historia de la inspección de primera enseñanza en España de María Teresa López del Castillo constitueix un extens manual que analitza l'evolució d'aquest cos de l'administració pública. D'aquesta manera, l'obra ofereix una àmplia perspectiva del seu desenvolupament històric a la vegada que es converteix en un molt bon punt d'inici per aprofundir en les diverses matèries tractades. A través d'aquesta publicació, doncs, l'autora demostra els coneixements reunits després dels deu anys d'investigació que li va dedicar a la seva realització, però també els que va aconseguir arran de la seva experiència com a inspectora d'ensenyament primari. De fet, López del Castillo va compaginar a partir del 1955 la docència a l'educació primària i universitària amb diversos càrrecs destacats dins del cos de la inspecció esdevenint delegada provincial del Ministeri d'Educació, subdirectora general d'ordenació educativa a la Direcció General d'Educació Bàsica o inspectora central. Ben mirat, aquesta trajectòria li va servir d'al·licient per fer aportacions importants en la història de l'educació i, en especial, a la de la inspecció, entre les que destaquen els seus estudis sobre les primeres inspectores escolars de Madrid, la inspecció del batxillerat o els programes educatius de l'Espanya contemporània. Per tant, López del Castillo s'emmarca dins dels nombrosos autors que, havent pertangut al cos d'inspectors, s'han dedi-

cat a analitzar la seva professió des d'una perspectiva corporativa.

Així, doncs, aquest estudi permet contextualitzar la inspecció dins dels nombrosos canvis ideològics i polítics que s'han succeït a Espanya des del final de l'Antic Règim, moment en què es va començar a formar una inspecció no professional, fins l'actualitat, quan la majoria de les competències de la inspecció han passat a les comunitats autònomes. Així, l'autora mostra la incidència d'aquests canvis en les modificacions introduïdes en la normativa sobre el cos d'inspectors i sobre el sistema educatiu. Per aconseguir aquest objectiu, l'obra s'estructura en apartats que es divideixen segons els diferents períodes històrics, però també segons la legislació educativa que va establir innovacions que van esdevenir permanents o significatives per les alteracions que van produir dins de la inspecció o de l'educació.

Aquesta obra, malgrat que el seu caràcter de manual impedeix que inclogui una tesi clara, demostra com, al llarg de l'època contemporània, els diversos governs estatals van seguir una tendència centralitzadora envers la funció inspectora i van augmentar el nombre d'inspectors, així com les màximes autoritats de la inspecció, excepte en moments puntuals. Entre aquests, destaquen el Sexenni Democràtic (1868-1874) o el

període actual, èpoques en què han adquirit una especial importància els inspectors com a únic mecanisme de control governamental del sistema educatiu degut a la descentralització que aquests governs han practicat. Paral·lelament, mitjançant una explicació de les funcions dels inspectors de primera ensenyança, López del Castillo també ha analitzat com, en primer lloc, es va donar un desenvolupament d'una inspecció més administrativa per després passar a ser una que donava especial èmfasi al seu paper de difusor dels avenços pedagògics. Així, es pot observar els períodes històrics en els que l'Estat va prioritzar les competències pedagògiques o fiscalitzadores de la inspecció de manera que podem analitzar com les primeres van ser especialment tingudes en compte durant la primera etapa de la Restauració iniciada el 1876, la dècada de 1910, la Segona República (1931-1939) i en l'actualitat, encara que, a finals del franquisme, els inspectors també van tenir una participació important en la difusió de les millores pedagògiques que s'anaven introduint gràcies a l'expansió del sistema educatiu. Pel que fa a les funcions fiscalitzadores, van predominar durant el regnat de Ferran VII, la crisi política del sistema isabelí i les primeres reformes de Romanones, però sobretot durant la dictadura de Primo de Rivera i, aplicades d'una manera encara més eficaç, durant el franquisme, especialment els primers vint anys de la seva existència.

Ara bé, a través d'unes consideracions finals i més enllà de les diferències remarcades, l'autora també subratlla les continuïtats que va mantenir la inspecció durant l'època contemporània. En aquest sentit, explícita com les funcions bàsiques dels inspectors s'han conservat durant aquest període ja que, des de la seva creació, aquests sempre han hagut de

supervisar i assessorar els docents a través de les visites a les institucions o als serveis educatius alhora que han hagut d'informar de les seves actuacions i de la situació de l'ensenyament a l'Estat o al govern autonòmic corresponent. Aquests paràmetres, doncs, li han servit a María Teresa López del Castillo per defensar la necessitat de mantenir el cos d'inspectors de primera ensenyança ja que aquests són els únics elements de connexió de tot el sistema educatiu i els únics capaços de comprovar si els diferents centres escolars públics i privats respecten la legislació vigent, encara que també ha assenyalat que, per una major eficàcia d'aquest cos, són necessàries algunes millores, sobretot les referents a la creació d'equips de caràcter territorial i funcional. De fet, aquesta proposta és una de les idees més interessants ja que permetria respondre a la complexitat cada cop més gran que va adquirint el sistema educatiu i l'augment de les competències de la inspecció.

A més, aquest treball està sustentat sobre nombroses fonts i bibliografia. De les primeres, cal assenyalar la utilització de les actes del Congrés dels Diputats i del Senat i dels diferents butlletins, anuaris o col·leccions que recullen la legislació educativa i els reglaments que van afectar els cossos d'inspectors, però també de les constitucions i les revistes en les que van escriure diversos sectors del magisteri i de la inspecció. Ara bé, també és important l'ús dels manuals que els inspectors utilitzaven com a guies i les memòries de les visites que aquests duien a terme, així com programes dels diversos partits polítics o les actes de les assemblees generals dels inspectors de primera ensenyança. Pel que fa a la bibliografia, a part de les publicacions de caràcter general, ha utilitzat un gran ventall de monografies bastant recents sobre la inspecció

i el sistema educatiu durant l'època contemporània o en períodes concrets, sobretot el corresponent al regnat d'Alfons XIII, així com diccionaris sobre mètodes d'ensenyament. Malgrat aquesta gran quantitat de publicacions utilitzades, s'ha de destacar com ha fet servir determinats llibres sobre la depuració dels inspectors de primera ensenyança realitzada en el bàndol republicà durant la Guerra Civil sense haver fet una anàlisi crítica de la seva procedència.

Finalment cal remarcar el fet que una de les principals aportacions d'aquesta publicació rau en els seus apèndixs, apartats en els que l'autora reflecteix la major part de la seva investigació i que poden servir d'origen per a un futur estudi ja que permeten quantificar l'augment del nombre d'inspectors de primera ensenyança i els requisits d'accés en el cos a través de la recopilació de les convocatòries existents a la vegada que també exposa els noms de tots els inspectors centrals i generals. Aquests no només van influir en la inspecció provincial, sinó que, gràcies a la menció de les dades personals i els seus nomenaments i cessaments, es podria resseguir les seves carreres professionals i la seva vinculació amb el govern a través d'aquesta informació. Ara bé, encara que aquesta obra constitueix una excel·lent síntesi sobre la normativa que va afectar la inspecció, té algunes parts en les que li manca una explicació sobre l'aplicació d'aquesta. En aquest sentit, destaca el fet que explica les sancions i el control sobre el professorat vigent en quasi tot el període contemporani de manera que aquestes qüestions tenen moltes semblances legislatives al llarg d'aquesta etapa. En canvi, malgrat que López del Castillo ho menciona, no posa el suficient èmfasi en indicar que l'efectivitat d'aquesta vigilància va variar perquè no va ser fins la dictadura

de Primo de Rivera i sobretot de Franco quan es van produir sancions nombroses per motius ideològics.

Per tant, i en conclusió, l'obra de María Teresa López del Castillo permet resseguir el desenvolupament del cos d'inspectors a través d'una explicació clara i amena ja que, per una banda, té una escriptura lleugera i, per l'altra, utilitza diversos elements que, com els guions o l'ús de diferents lletres, faciliten la seva lectura i permeten distingir les qüestions més destacades d'aquesta evolució.

